

Menas Literatūra Mokslas

2004 SPALIO 23 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 205 (39)

Sugrįžo į Lietuvą — išsvajoti ir laukti

DŽIULJETA KULVIETIENĖ

Rugsėjo mėnesį į tėvų žemę Lietuvoje sugrįžo ir amžinajam poilsui Kaune atgulė Stasio Santvaro (1902–1991) ir jo sūnaus Algimanto Andriaus Santvaro (1944–1957) palaikai.

Poetas, dramaturgas, solistas, Lietuvos ir išeivijos kultūros veikėjas Stasys Santvaras gimė Rūsteikonių kaime, Seredžiaus valsčiuje, Kauno apskrityje. Antrajam pasauliniam karui baigiantis, su žmona ir sūneliu ant rankų pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. su šeima išvyko į JAV.

Literatūros kritikai S. Santvaro kūrybą priskiria paskutiniams nuosekliausiems poetinės Maironio mokyklos atstovams, pasitikejusiems klasiikinėmis eilėraščio galimybėmis ir ieškojusiems modernių galimybių aprėpti XX amžiaus žmogaus esmę. Gyvenimu ir kūryba S. Santvaras niekada nebuvo atitolęs nuo Lietuvos ir savo tautos likimo. Liga rašytoją pakirto pačioje Lietuvos Atgimimo pradžioje. S. Santvaras buvo palaidotas Bostono Naujosios Kalvarijos kapinėse, šalia savo sūnelio Ago, kuriam tėviškę buvo lemta regėti tik kūdikiškomis akimis...

Rašytojos žmonos Alės Santvarienės valia ir pastangomis, jos vyro ir sūnaus palaikai sudeginti ir parvežti į Lietuvą, kad amžiams atgultų po lietuviškomis pušaitėmis Kauno Petrašiūnų kapinėse. Iš JAV į Lietuvą lydėti tėvo ir sūnaus Santvarų palaikus Alė Santvarienė patikėjo Kauno dramos teatro aktorui ir skaitovui Egidijui Stancikui – Lietuvoje gyvuojančios poeto Stasio Santvaro brolijos nariui. Ši brolija, kartu su Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriumi ir Kauno miesto Savivaldybe, rūpinosi atsisveikinimu su rašytoju S. Santvaru ir jo sūnumi bei jų laidotuvių organizavimu.

Atsisveikinimas vyko Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje Kaune. Šv. Mišias aukėjo Lietuvos kariuomenės vyriausiasis kapelionas, pulkininkas, kunigas Juozas Gražulis, su Kauno Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios klebonu, rektoriumi, karo kapelionu, kunigu Tomu Karkliu ir kunigu Artūru Kazlausku. Po šv. Mišių, paskutinės pagarbos atidavimo ir atsisveikinimo, gelių koridoriumi, kurį sudarė pagerbti ir at-

sisveikinti atėję kauniečiai, miesto svečiai, įvairių organizacijų atstovai, urnas su palaikais link automobilio nešė S. Santvaro brolijos nariai – rašytojas Robertas Keturakis ir aktorius Egidijus Stancikas.

Kauno Petrašiūnų kapinėse Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Petras Palilionis sakė:

– Petrašiūnų kapinės Kaune vis labiau primena lietuvių tautos panteoną. Čia tiek daug didžių Lietuvos žmonių: įvairių profesijų ir amžiaus, palikusių ryškų pėdsaką Lietuvos kultūros, mokslo, meno ir apskritai lietuvių tautos istorijoje. Tai iškilųjų žmonių plejada, papildoma ir iš išeivijos grįžtančių sūnų ir dukrų. Šiandien į amžinojo poilsio vietą palydime tėvą ir sūnų Santvarus. Kauno rašytojų vardu ypač nuodirdžiai dėkoju p. Alei Santvarienei, dėkoju Kauno miesto Savivaldybei ir Stasio Santvaro brolijai už sudarytą galimybę šio iškilaus teatro, operos, literatūros veikėjo ir jo sūnaus kapą lankyti čia, Lietuvoje.

Atsisveikinimo žodį tarė Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Jonas Liniauskas:

– Lietuvos žemė prima savo vaikų Algimanto Andriaus Santvaro ir jo tėvo poeto Stasio Santvaro palaikus. Poeto, savanorio, dramaturgo, kultūros ir visuomenės veikėjo – galėtumėm vardinti įvairias Stasio Santvaro gyvenimo datas: 102 metai praėjo nuo gimimo, 80 metų nuo pirmojo poezijos rinkinio *Saulėtekio maldos*, 70 metų kai būdamas 32 m. amžiaus baigė Valstybinės operos solisto karjerą, 60 metų kai pasitraukė į vakarus, 13 metų praėjo nuo testamentinės valios įvykdymo. Kai kalbame apie praėjusį žmogaus gyvenimą, sunku įvertinti kas buvo svarbu arba lemtinga. Gal svarbiausia, kad buvo savanoris, dalyvavo Klaipėdos išvadavime ir 1923 m. 21 metų jaunuoliui buvo įteiktas karių kursų brandos atestatas. O gal, kad tais pačiais metais parašyta 4 paveikslų drama – poema „Saulytė“? Gal libretas Mikolo Petrausko ir Jurgio Karpaviciaus operai „Eglė žalčių karalienė“? O gal yra svarbiau, kad būdamas emigracijoje su kolegomis atkūrė lietuvių rašytojų draugiją, kuri gyva ir klesti iki šiol? Ne mažiau už sceninius vaidmenis, poezijos rinkinius, už rašytojų suvaziavimų organizavimus ir kovą už lietuviško teatro chorą, mokyklų įkūrimą, yra mums svarbu, kad susitiko savo gyvenimo draugę ir meilę – Eleną. Tik jos meilė atskraidino poeto Stasio Santvaro ir jų sūnaus Algimanto Andriaus palaikus į tėvų žemę. Leiskite Lietuvos rašytojų sąjungos vardu nuodirdžiai padėkoti p. Elenai, dėkoju Kauno m. Savivaldybei, visiems poeto Stasio Santvaro draugijos nariams ir bičiuliams. Lieka šviesi viltis, kad Lietuvos pajūryje atgis poeto Stasio Santvaro vila, į kurią vasaroti ir kurti

kadais susirinkdavo visų sričių menininkai, kompozitoriai, aktoriai, dainininkai, dailininkai ir rašytojai. Reikia pastangų, kad ši viltis, šis poeto noras atgytų...

Kauno miesto mero pavaduotojas Erikas Tamašauskas:

– Šiandien pagerbiame mūsų žymaus visuomenės veikėjo, dramaturgo ir poeto Stasio Santvaro atminimą. Tai ištis simboliška, kad jis sugrįžta į savo Tėvynę, dėl kurios laisvės savanoriu kovojo nepriklausomybės kovose, kuriai skyrė įvairiapusį savo talentą ir kūrybines galias. S. Santvaro asmenybėje stebina tarp kūrėjų itin retai pasitaikantis platus užmojų ir raiškos ratas. S. Santvaras paliko ryškius profesionalius pėdsakus solinio dainavimo, dramaturgijos, poezijos, literatūros kritikos srityse. Priverstas kurti toli nuo tėvynės, S. Santvaras išliko vienas ryškiausių ir produktyviausių išeivijos kūrėjų. Stasys Santvaras sugrįžo į tėvynę. Grįžo su savu dvasiniu pasauliu, su savo neužmirštamais kūriniais. Ir su sūnumi... Džiugu, kad S. Santvaras tampa mūsų tauresnio, kilnesnio gyvenimo simboliu ir pavyzdžiu. Nuodirdžiai dėkoju visiems pasisventėliams, kurie jautė ir matė šio kūrėjo išskirtinumą ir savo pastangomis neleido užmiršti jo gyvenimo ir kūrybos.

S. Santvaro brolijos narys poetas Robertas Keturakis:

– Dabar čia – Lietuvoje ir ten, rytinėje Atlanto pakrantėje, kur dar tik vos vos pradėjo brėžti, išstipsta tylus atodūsis: išsipildė... Ir mes suprantame ką tai reiškia... Šiandien mes visi dar kartą patvirtiname, kad S. Santvaras sąžiningai priėmė ir vykdė XX amžiaus jam patikėtą misiją: išlikti patiam, išsaugoti kūrėjų ir Dievą širdyje, saugoti šeimą, apginti ir išsauginti, pa-drasinti ir įdiegti gilią savi-garbą, mylėti ir gerbti – kaip gerbiama gyvybę dovanojusi motina – viską, kas šioje žemėje mums dovanota Viešpaties. Visą laiką išsaugojęs gilų garbės jausmą S. Santvaras yra ne vien tik meno žmogus, bet ir lietuviybės puoselėtojas. Niekuomet nelaukė savęs vado, nesiekė teisėjo vaidmens ir pranašo misija ne-traukė jo ne todėl, kad neturėjo tokio pašaukimo. Kaip poetas jis žinojo vieną pašaukimą: ginti savo tautos teisę šiame pasaulyje laisvai ir garbingai, liudyti savo tėvynės dvasinę gelmę ir jos slaptingas galias. Kaip tyrasirdis žmogus, jis tiesą mokojo sakyti atvirai, nepuošė jos visąžinio ornamentais, tvirtai jos, kad ir kokia skaudi ji būtų. Melas jam buvo svetimas ir atkarus kaip išdavystė. Nūjūnais tėvynei metais be pesimizmo Lietuvai kylant į atgimimą, jis buvo tvirtas lemtingais tėvynainiams ir artimiesiems momentais, stišškai pakėlęs netektis, S. Santvaras nuo pat jaunystės rėmėsi kilniu pozityvizmu. Nukelta į 2 psl.

Stasys Santvaras

VAKARĖ

Baisus tas tuščias vakaras
Be jokių žiburių,
Kur eiti, kad visi namai išvaikšėti,
Kur pasidėt, kad nieko neturiu? —

Kaip gatvės valkata, svyruoju
Tamsių alėjų pakraščiais, —
Kaip beprotis, netekęs supratimo galios, kliedu
Ties tavo namo rytmečiais. —

Išeitum pažiūrėt, kaip gėsta paskutinės žvaigždės,
Bet niekuomet neišeini, —
Išeitum pamatyti, kaip išsidraikę mano žvilgsniai,
Bet niekuomet neini...

Baisus tas tuščias vakaras
Be jokių žiburių.
Kur eiti, kad visi namai išvaikšėti,
Kur pasidėt, kad nieko neturiu?

TAMSIJAM KAMBARY

Tamsiajam savo kambary
Užsidegiau vaškinę žvakę,
Pašėlus gyvastis dar blaškos manyje,
Bet aš nesuwaikau, kur mano mintys lekia.

Giedrioji praeitis auksiniais vartais pasipuošė,
Bet nesugrįžti ten jau niekados, —
Ateinančių dienų nežinomas likimas
Dabar jau man kasdien giedos.

Giedos tą liūdną, niaurią giesmę,
Kad neregėsiu tų laikų,
Kur motina tebuvo ilgesys ir saulė,
Kur svajos kilo lig žvaigždžių takų.

Giedos, kaip tas gaudusis laidotuvių varpas,
Užliedamas miškus, pakalnes, saulės šviesą,
Prisilegdamas rankas,
Kurių jau niekad jokion viltin nebeįstiesi...

Tamsiajam savo kambary
Užsidegiau vaškinę žvakę.
Dar blaškosi gyvybė manyje,
Bet aš nesuwaikau, kur mano mintys lekia.

REGĖJIMAI

Pakalnėj žydi sodai ir kviečių laukai,
Pakalnėj rūksta kaminai ir upės teka — —
Kodėl, o nerime, tu širdį man draskai,
Kodėl akmenimis užgrovei džiaugsmo taką?

Su liūdesiu atplaukia dainos iš kaimų:
Tai broliai žengia vargo lydimi ir šaukia laimę,
Tai klykia vanagai viršų pilkų namų,
Tai vėjai atpučia audras ir atneša mirimo baimę...

Šalie, kurioj supilti sentėvių kapai,
Kurioj aš kūdikio akim regėjau saulę,
Kokia nualinta, liūdna ir bedina tapai,
Su kokių sielvartu eini per šį pasaulį!..

Daug juodvarnių pakilo ant miškų,
Daug rankų alkanų išsitiesė į tavo kletį — —
Ir viltis neša debesys rudens taku,
Ir rožių pumpurai nepradeda žydėti...

Tamsa baisi, tamsa baisesnė kaip mirtis,
Atnešti gali amžiną ir klaidingą naktį — —
Nustoja žavesio dangus, nustoja žavesio butis,
Kai nēr šviesos, kai laisve širdys nebegali plakti...

Pavasari, toksai gražus jaunatvėj ir sapne,
Pabūk dar mūsų tarpe ir gailink skurdžią sėją — —
Te sielininkų dainos bus linksmesnės Nemune,
Tebunda sakalai ir rytmečio giesmė garsėja!..

ALGIMANTUI

Atbėk tuo prieangio taku —
Atbėk, sūnel! Atbėki — neregėta laimė tu!
Ku-kū! Ku-kū!
Atbėk tuo prieangio taku!

Lai spindi žvaigždės iš dangaus langų,
Kad niekur nepaklystum tu!
Ku-kū! Ku-kū! —
Lai spindi žvaigždės iš dangaus langų!

Ir saulė teapjuosia deimantų lanku,
Kad nematytum tų baisių naktų!
Ku-kū! Ku-kū! —
Ir saulė teapjuosia deimantų lanku!

Stasys Santvaras skaito savo poeziją.

Toli, toli nuo Lietuvos laukų
Pradėjai žemės laiptais kopti tu!
Ku-kū! Ku-kū! —
Toli, toli nuo Lietuvos laukų!

Kaip miela bus ir kaip puiku,
Kai bėgsi panerio dainuojančiu krantu!
Ku-kū! Ku-kū! —
Kaip miela bus ir kaip puiku!

Lai spindi žvaigždės iš dangaus langų,
Kad niekur neprapultum tu!
Ku-kū! Ku-kū! —
Lai spindi žvaigždės iš dangaus langų!

PASISŲNEKĖJIMAS SU MIRTIMI

Kai šarka sodo medyje praneš apie nelauktą viešnią,
Kai dalgio pustymą išgirsiu aš palangėj —
Prie durų pastatysiu raumeningus sargus,
Ir tu galėsi dantimis ir kaulais žvangyt...

Gyvenimo alyvą ir lelijų daržuose ne tu pasėjai,
Padangėna paukščius ne tu paleidai — —
Neturi teisės gyvastį atimt jokie teisėjai,
Kol noriu, kad šviesa bučiuotų veidą...

Bet jeigu tu išgąsdinsi sargybą,
Jei tu pritaikysi raktus prie mano vartų —
Iš patalynės taip baltos kaip sniegas aš pakilsiu
Tau šį nuolankų ir mandagų žodį tartų: —

Madame, jei mano kalendoriaus paskutinis lapas nudrėkstas,
Tai aš prašau, aš nuodirdžiai dar noriu —
Išeit į miestą, nueiti į spaustuve
Ir išsispausdinti dar šimtą kalendorių...

ANT RUDENIO LAPŲ

Ant rudenio lapų rašysim,
Jau popierio nėra!
Tokia mėlynė per padangę driekias,
Tokia vėsi giedra!

Ir ilgesio eibė krūtinėj,
Ak, ilgesio gūdaus,
Kad nēr ant Nemuno to laumių lenkto tilto,
Kad nēr čia tikrojo žmogaus...

Kam sielvartą tu beatvertum —
Besieliai gyvieji — praraja tikra — —
Keleiviui vandenio ir duonos jie pavydi,
Giedresnio spindulio veiduos nėra...

Ant rudenio lapų rašysim,
Kentėjom jau gana, gana!
Rašysim, kad lengviau širdy pasidarytų,
Kad kiltų ir netiltų aimana, —

Kad kiltų ir netiltų mūsų žodžiai,
Kad belstų jie į dvaro didžiojo vartus:
Karaliau, lai greičiau naktis praėina,
Namo lai grįžta varganas žmogus!

Atidari langai. 1959 m.

TURINYS

Į Lietuvą grįžo poetas Stasys Santvaras

Vytautas V. Landsbergis:
apie vaikų literatūrą.

XXII LB Kultūros tarybos
premių šventė ir laureatai:
radijo darbuotojai,
žurnalistas,
tautinių šokių, muzikos,
dailės.

Nukelta i 4 psl

XXII LB Kultūros tarybos premijų šventė

Kūrėjai — išėivijos gyvybė

JAV LB Kultūros tarybos pirminkė Marija Remienė.

Lietuviška kūryba, tautinė kultūra, menas, tautinis šokis, atakleidžias giliausias dvasios galias, reiškėsi liaudyje, vėliau – paskiruose individuose, o dabar – tuose, kurie nugalė lengvas išėivijos sąlygas.

JAV LB įkurtoji Kultūros taryba švenčia jau XXII Premijų šventę. Nuo pirmosios 1980 m. Premijos šventės iki šiol buvo pabėrti 103 nusipelnę kultūrininkai ne tuščiais žodžiais, bet tikrais paskatinimais kurti ir nesustoti, kad išėivijos ateinančios kartos galėtų džiaugtis jų kūrybiniais vaisiais. Tai įvertinimas to pasiaukojimo, kuris yra išėivijos praeities liudijimas, o tautai istorinis palikimas. 2003 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Čikagoje Arvydas Daunoravičius, sveikindamas laureatus, rašė: „Kultūra yra individo ir tautos kūrybinių galių išraiška, o svečioje šalyje įgauna daug ryškesnę prasmę. Galima tik žavėtis iškilais žmonėmis, kurie, gyvendami švečiose šalyse ir perimdami jos tradicijas, ne tik išsaugojo savo tautinį tapatumą, bet ir perteikia jį mums savo veikloje ir darbuose“.

2004 m. kultūros premijoms

paskirti buvo sudaryta komisija: pirmininkė Marija Remienė ir nariai: Danutė Bindokienė, Magdalena Stankūnienė, Vitalija Pulokienė, Leonas Narbutis, Kazys Skaisgirys bei pagalbini nariai – Nijolė Pupienė, Stasė Semėnienė, Ritonė Rudaitienė, Julija Dantienė ir Ema Dovydaitytė. Komisija posėdyje 2004 m. rugsėjo 14 d. peržiūrėjo lietuvių visuomenės rekomenduojamus premijoms skirti kandidatus, vienbalsiai nutarė: Teatro premija buvo paskirta Aurei Budrytei-Nakienai už jos ilgąmetę aktorės, režisierės bei skaitovės veiklą; Radijo darbuotojo – „Lietuviškų melodijų“ radijo valandėlės vedėjui Algii Zaprackui; Žurnalisto – Broniui Juodeliui; Dailės – Giedrei Žumbakienei; Muzikos – Lietuvių meno ansamblui „Dainava“, vadovui muzikui Dariui Polikaitiui; Tautinių šokių – mokytojai Rasai Poskočimienai. Laureatus piniginėmis dovanomis apdovanojo mecenatas Lietuvių fondas.

Kol bus kūrėjų, meno, muzikos, teatro bei lietuviško žodžio darbuotojų, tol išėivija bus gyva. JAV lietuvių bendruomenė sveikina ir džiaugiasi laureatų pasiekimais bei kūrybiniais laimėjimais.

XXII Premijų šventė įvyks 31 d. sekmadienį, 12:30 val. PLC Lemonte, Lietuvių fondo salėje. Programoje – laureatų pagerbimas, premijų įteikimas ir koncertas. Koncertą atliks „Dainavos“ meno ansamblis ir tautinių šokių vienetas „Spindulys“. JAV LB ir Lietuvių fondo darbų rėmėjai ir darbuotojai bei visi lietuviai kviečiami dalyvauti dvidešimt antroje mūsų bendruomenės kultūrinėje šventėje.

Marija Remienė
JAV LB Kultūros tarybos
pirmininkė

Lietuviškos melodijos iš Detroito

Detroito ir apylinkių lietuviai „Lietuviškų melodijų radijo valandėlę“ girdi jau nuo 1951 m. Ji buvo įsteigta Ralph Valatkos pastangomis. Į šią radijo laidą pranešėjų eiles 1961 m. įsijungė Algis Zaprackas, nuo 1976 m. perėmęs valandėlės vyriausio redaktoriaus ir leidėjo pareigas. Įdomu, kad į „Lietuviškų

melodijų radijo valandėlės“ darbuotojų eiles 1963 metais įsijungė ir Algio tėvas – Antanas Zaprackas. Nors jis šiemet jau šventė savo 94-ąjį gimtadienį, bet dar vis talkina laidoms, paruošia įvairias žinias.

Nuo pat valandėlės įkūrimo aktyviai joje dalyvauja Edvardas Skiotys, religines temas

praveda Šv. Antano (Detroit, MI) parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, nuo 2002 m. į laidas įsijungė buvusi Lietuvos Radijo muzikos vedėja Virginija Jasnauskienė.

„Lietuviškų melodijų valandėlės“ radijo laidos visuomet perduodamos gyvu žodžiu, tik muzika iš anksto įrašyta. Pro-

gramose paprastai girdimi pasikalbėjimai, pranešimai, žinios, sveikinimai, minėjimai, politinės, kultūrinės, sporto naujienos, religinės temos, jaunimui rūpimi klausimai ir diskusijos.

Šių metų pavasarį „Lietuviškų melodijų valandėlė“ buvo įjungta į Alytaus FM 99 stotį: Lietuvos ir Michigan valstijos klausytojai dabar jau girdi laidą abiejose Atlanto pusėse.

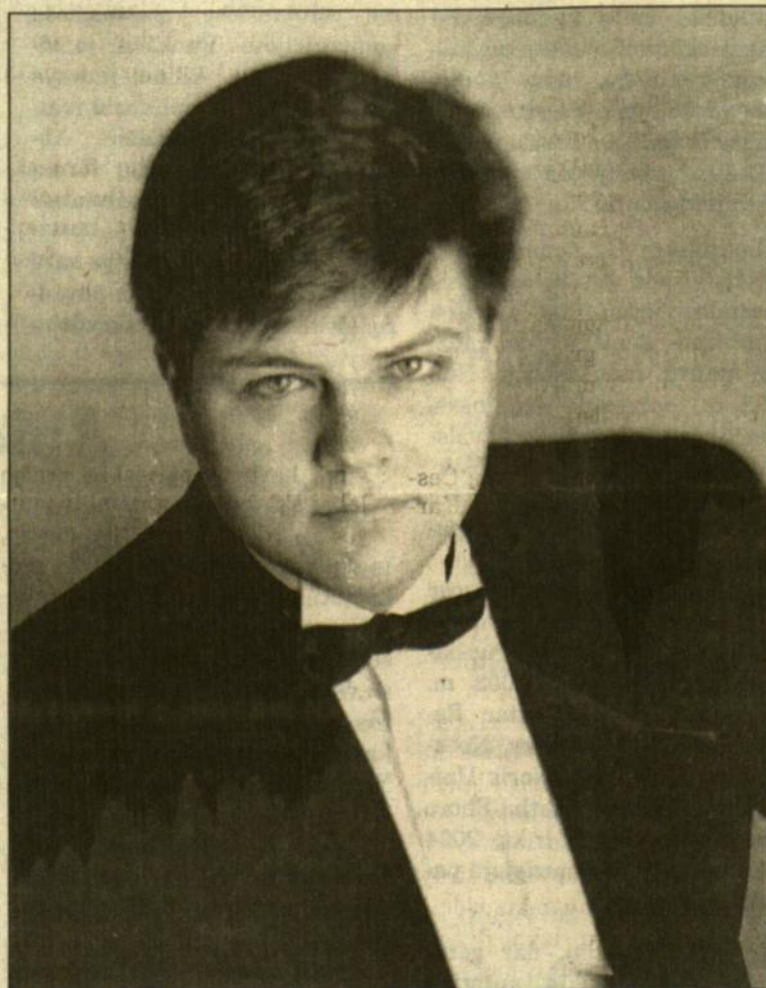
Įdomesni valandėlės pasikalbėjimai iš juostelių transkribuojami, ir Algis Zaprackas jais dažnai pasidalina su dienraščiu *Draugas*, su kurio valandėlė bendradarbiauja nuo pat jos įsteigimo. Laidas tuo pačiu metu, kartu su Detroito visuomene, galima klausytis ir internete: www.birach.com („pelytė“ reikia spustelėti ant „Listen to WPON“).

„Lietuviškų melodijų radijo valandėlė“ išsilaiko iš verslininkų skelbimų – tarp jų yra ir Lietuvių fondas – taip pat rėmėjų aukų. Valandėlė turi platų visuomenės pasitikėjimą. Jos klausosi mūsų tautiečiai – nuo senosios išėivijos kartos iki pačių naujausių imigrantų iš Lietuvos.

„Dainavos“ ansamblis 2003 metais.

„Dainavos“ dainų derlius

Darius Polikaitis.

Jau 60-ąjį susikūrimo jubiliejų pasitinkantis, Čikagos lietuvių meno ansamblis „Dainava“ šiemet ir toliau tęsia savo intensyvią kultūrinę veiklą. Rudens ir pavasario sezono repertuare – nauji siekliai, koncertai, gastrolės. Ansamblio veiklos kalendoriuje jau numatyta: pasirodymas JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos premijų šventėje (spalio 31 d.), dalyvavimas šv. Mišiose šv. Kryžiaus bažnyčioje 100-mečiui paminėti (lapkričio 13 d.), bei religinis koncertas, skirtas sausio 13-osios aukų pagerbimui (sausio 16 d.).

Plečiasi ne vien tik repertuaras bet ir pats ansamblis. „Dainava“ šiais metais papildė nauji, jauni veidai ir muzikinės veiklos išsiilgę senbuviai. Gausiam kolektyvo būriui ir toliau vadovauja energingasis vadovas ir dirigentas Darius Polikaitis. Tai žmogus, be galo mylintis savo darbą, paveldėtu iš šeimos talentu skatina ansamblių imtis tokių kūrinių, kurių galbūt imasi tik profesionalūs atlikėjai. Jo kūrybinės idėjos vos spėjamos įgyvendinti. Jo entuziazmas uždega kiekvieną narį. Jo profesionalumas ir žmogiška šiluma sukuria jaukią, draugišką aplinką tiek per koncertus, tiek ir per repetijas.

Verta paminėti keletą projektų iš praėjusio sezono. Vienas jų yra improvizacinis folkloro koncertas „Sutarsim“. Turbūt daugelis čikagiečių ir miestiečių dar prisimena nepaprastai sėkmingą „Dainavos“ jungtinį koncertą šių metų pradžioje, į kurį buvo pakviesta Lietuvos folkloro dainininkė

Veronika Povilionienė. Erdvioje, akustiškai nepriekaištingoje Moraine Valley Community College koncertų salėje visiems muzikos gerbėjams vietų nepakako. Pirmą kartą ansamblio istorijoje neliko nė vieno nenupirkto bilieto. Nepatekusiems teko susitaikyti su griežtom administracijos taisyklėmis: arba važiuoti namo, arba, dar kiek palūkuriavus, užimti atlaisvintas pavėlavusių vietų ir tik tada klausytis neeilinių dainų improvizacijų. O pavydėti patekusiems į salę buvo ko. Dariaus Polikaitis patyrė rankų mostai pamazėl atvėrę ištisą dainų paletę: nuo skambių liaudies dainų ir sutartinių iki improvizacijų ir aranžuotų, lydimų muzikos instrumentų (luzdelių, skudučių, mušamųjų). „Dainava“ publiką pradžiugino ir ilgai laukta naujovė – tradicinio lietuvių liaudies folkloro pyne su džiazo „swing“ ir „blues“ intarpais.

Taip pat vertas dėmesio yra koncertas kompozitoriaus Vlado Jakubėno 100-ojo gimimo metinėms paminėti. Gegužės mėnesį Jaunimo centre klausytojus koncertas pasitiko liaudies dainomis, prie kurių puikiai derėjo solistų bei instrumentalistų partijos. „Dainava“ prie koncerto prisijungė antroje dalyje, atlikusi Jakubėno aranžuotas liaudies dainas pagal Petro Vaičiūno, Bernardo Brazdionio ir kitų poetų eiles.

Šie koncertai yra tik maža „Dainavos“ veiklos dalis. Ansamblis yra dalyvavęs visose Dainų šventėse JAV, Kanadoje ir, Lietuvai atgavus laisvę, Dainų šventėse Lietuvoje. Per ilgus gyvavimo metus – nuo pat

1945-ųjų metų susikūrimo Vakarų Vokietijoje, Hanau mieste – jis yra koncertavęs ne vien lietuviškai publikai. Dalyvavo jungtiniame chore New York, Carnegie Hall, koncertavo Čikagos operos rūmuose bei Čikagos kultūros centre. Su koncertinėmis programomis ansamblis yra apkeleivęs lietuviškas bendruomenes JAV bei Kanadoje. Vienos iš ne per seniausių tokių gastrolių įvyko St. Peterburge, Floridoje (2003 kovo mėn.) bei Cleveland, Ohio (2003 rugsėjo mėn.).

Per beveik 60 metų ansambliui vadovavo šie dirigentai: Steponas Sodeika, Algirdas Šimkus, Petras Armonas, Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė, Aloyzas Jurgutis, Rasa Šolionaitė-Poskočimienė, Emilija Pakštaitė-Sakadolskienė ir Povilas Mielulis. Nuo 1988-ųjų metų dirigento lazdele perėmė Darius Polikaitis. Jis taip pat prieš beveik 10 metų sukūrė ir vadovauja Palaiminto Jurgio Matulačio misijos vaikų chorui „Vyturys“, 1999-aisiais su jo vadovaujama „Dainavos“ ansamblio vyrų oktetu išleido kompaktinę plokštelę, o 2002 metais su „Dainavos“ ansambliu išleido kompaktinę plokštelę „Kur giria žaliuoja“.

Nelieka net abejonės, kad „Dainava“ ne tik puikiai atlieka savo veiklą, bet ir kryptingai plečiasi bei tvirtėja. Tvirtėja jos veiklos scenarijus, atlikimo kokybė, narių kūrybinis brandumas. Tą galima nesunkiai pastebėti iš atliekamų kūrinių forminio stambumo (pvz., M. K. Čiurlionio „De Profundis“, J. Tamulionio „Tėviškes giedojimai“, J. Rutter „Requiem“, G. Faure „Requiem“, M. Durufle „Requiem“, V. Jakubėno „De Profundis“ ir kt.). Šiuo metu ansamblis ruošia Morten Lauridsen „Lux Aeterna“ kūrinių chorui ir orkestrui. Jis bus pristatytas sausio 13-osios minėjimo koncerte.

„Dainavos“ kūrybinį brandumą atskleidžia ne tik gausėjantis klausytojų skaičius, bet ir pats naujausias įvertinimas: 2004-ųjų metų JAV LB Kultūros tarybos paskirta muzikinė premija. Šis apdovanojimas yra gražus įvertinimas „Dainavos“ šešių dešimtmečių darbo – tų visų dainavičių, ir dabartinių ir buvusių, bei ansamblio rėmėjų, kurie taip myli ir mylėjo lietuvišką dainą. Apdovanojimas bus įteiktas premijų šventėje PLC Lemonte, Lietuvių fondo salėje, spalio 31 d., 12:30 val. Jo pasiimti „Dainava“ sugužės – žinoma – su daina! Atvykite ir jūs!

Asta Švedkauskaitė

„Lietuviškų melodijų radijo valandėlės“ darbuotojai. Iš kairės: Algis Zaprackas, Virginija Jasnauskienė ir Antanas Zaprackas.

„Dainavos“ ansamblis apie 1950 m. Čikagoje. II eil. viduryje sėdi maestro Stepas Sodeika.

Rasos meilė tautiniam šokiui

Darbą su tautiniais šokiais Rasa pradėjo nuo 7 metų, grieždama akordeonu tautinių šokių pamokoms ir pasirodymams. Nuo tada Rasa išugdė meilę tautiniams šokiams. Nuo 1970 iki 1976 m. ji grojo Čikagos „Sukurio“ tautinių šokių grupei (vadovė – Gražina Vindašienė). Nuo 1971 iki 1976 m. kasmet lankė tautinių šokių kursų Dainavoje, o 1976 m. įsteigė „Spindulio“ ansamblį, kuriam vadovauja ir dabar. „Spinduliui“ šiuo metu priklauso 146 šokėjai.

1976, 1977 ir 1983 m. Rasa buvo nuvykusi į Pietų Ameriką. Argentinoje, Kolumbijoje ir Urugvajuje ji mokė lietuvių kalbos, dainavimo, tautinių šokių.

Nuo 1991 m. R. Poskočimienė yra Tautinių šokių instituto valdybos narė,ėjusi mergaičių vadovės, stovyklų komendantės ir dėstytojos pareigas, o 2003 m. buvo pagrindinė stovyklos organizatorė.

2004 m. Tautinių šokių šventės Čikagoje programa buvo ištiesi Rasos Poskočimienės rankose.

Nuo 1974 m. Maironio lituanistinėje mokykloje, Lemonte, Rasa dėsto dainavimo ir tautinių šokių pamokas, ruošia mokyklos menines programas ir paruošia mokinius tautinių šokių bei dainų šventių programoms.

Ji buvo pirmoji Pal. Jurgio Matulaičio misijos choro steigėja ir vadovė. Ir dabar Rasa vis dar tebedirba su choru, kaip chormeisterė. Tose pačiose pareigose ji dirbo ir su „Dainavos“ ansambliu nuo 1976 iki 1986 metų.

Puikiai lietuviškai susipratusių tėvų paruošta, Rasa dar visai jauna dalyvavo JAV Lietuvių Bendruomenės veikloje:

- JAV LB Lemonto apylinkės renginių vadovė;
- JAV LB Vidurio vakarų apygardos valdybos vicepirm.
- JAV LB Tarybos narė nuo 1974 iki 1985 m.;
- JAV LB 9-tos ir 10-tos Ta-

Rasa Poskočimienė.

rybos Kontrolės komisijos narė;

– Jaunimo sąjungos JAV valdybos sekretorė;

– išrinkta jaunimo atstovė į 1976 m. Jaunimo kongresą;

– ateitininkų veikloje nuo 1975 iki 1985 m. ėjo pareigas: Lemonto moksleivių kuopos globėja, Moksleivių sąjungos centro valdybos pirmininkė, Padėkos dienos, žiemos ir vasaros stovyklų organizatorė, vaidinimų autorė. Ateitininkų namų tarybos valdybos narė;

– Lietuvių muzikos sąjungos sekretorė nuo 1985 m.

– jaunimo stovyklų vadovė arba organizatorė: 12-koje ateitininkų moksleivių bei jaunųjų stovyklų vadovė;

– 3-joje skautų stovykloje;

– 2-joje Jaunimo sąjungos stovykloje vakarų Kanadoje;

– 3-joje mergaičių stovykloje Dainavoje;

– 1-joje angliukų stovykloje „Neringoje“;

– 2-joje Jaunimo kongreso stovykloje Pietų Amerikoje ir Cleveland;

– 3-joje Pietų Amerikos stovykloje: Argentinoje, Kolumbijoje, Urugvajuje;

– daugelyje Mokytojų studijų savaitinėse stovyklose Dainavoje.

Rasa Poskočimienė yra parašiusi 10 muzikinių vaidinimų jaunimui ir pravedusi muzikinius žaidimus įvairiose organizacijose. Jos paties žodžiais tariant: „Dievo dėka, aš turiu talentą ir nepaprastai mėgstu dirbti su jaunimu. Aš žinau, kad čia yra mano gyvenimo paskirtis“.

Tai tokia yra gili prasmė ir turiningo gyvenimo santrauka apie darbščią, visada besisąjaučiančią Rasą Šoliūnaitę-Poskočimienę.

Birutė A. Vindašienė

Malonus likimo pokštas

„Kartais likimas sugeba iškreipti malonų pokštą, – sako Giedrė Žumbakienė, – nei tikėtasi, nei svajota, o darbiui, kurį paskirti metų metai taip gražiai įvertinti“. Atkeliavo žinia apie 2004-ųjų Dailės premiją, ir, lyg tam pačiam šviešiam momentui skirta, kaip tik spalio 15 d. Lietuvoje, Kėdaičiuose, dail. Janinos Marks įkurtame muziejuje atsidaro autorinė dailininkės kūrybos paroda.

Dailininkė Giedrė Žumbakienė meno pasaulyje žinoma, kaip grafikos, originalių monoprinių, koliažų kūrėja, jaunystėje pasirinko grafikos – oforto, akvatinos, žavinčios nuo Rembrandt, keliaujančios per Picasso kūrybą, laikų, meno studijas. (St. Xavier College bakalauro laipsnis, Čikagos meno institutas, 1974 m. magistro laipsnis Northwestern universitete) Ji dėsto North Shore Art League Winnetka, IL, savo žinias ir meilę menui, kompozicijai, spalvų derinimams perduoda saviems studentams. Yra Amerikos lietuvių dailininkų draugijos, ilgus metus kūrybingai veikiančios lietuvių kultūrinėje erdvėje, viena įkūrėjų ir bendraminčių, dalyvauja parodose ir veikloje, ir štai išrašo į Dailės premijomis įvertintų dailininkų būrį.

Dailininkės G. Žumbakienės kūryba visada surasi, atsivėręs virtualumui. us Giedrė Žumbakis grafika puslapius. Ten gausu informacijos. Nuo 1982 m. dalyvauja grupinėse, kvietinėse, atrankinėse, valstybinėse parodose, svarbiausių suskaičiuojant jau per 50; suruošta daug autorinių parodų, kūrybą pristatant JAV, Kanados, Lietuvos muziejuose ir galerijose. Dailininkė noriai dalyvauja amerikiečių ruošiamose parodose, štai 2003 m. Chicago Cultural Center Renaissance Court Gallery, Northwestern University Noris University Center, North Shore Country Day School ir kt., 2004 – Lietuvių dailės muziejuje parodoje „Fantazija“.

Ir mes, lietuviai, dar gerai prisimename puikią autorinę M. K. Čiurlionio galerijoje 2003 m. surengtą parodą, lyg atskaitą už ilgus kūrybos metus, išryškinant menininkės tobulėjimo lauką, nuo pirmųjų ofortų, tiksliai profesionaliai atliktų grafikos lakštų, žengiant prie vis sudėtingesnės spausdinimo technikos, sukuriant netikėtai įspūdingas, įvairiaspalves vizijas, apie kurias poetas, paklūsus grožio kvietimui, nesusilaikęs sušuko: „Tai paukščių šokis dangaus platybė šventą pavasario rytą! Tai virpulinga žydros erdvės, giluma, spindintys, pasaulį atkartojan-

lionė ir nežinių (išleido Lietuvos aidas spaustuve Vilniuje 1993 m.).

Nuo Draugo fondo įsisteigimo 1993 m., per pastaruosius aštuonerius metus šeštadieniais Drauge paruošia DF skiltį. Lietuvių fonde 1982–1984 m. jis buvo valdybos vicepirm. spaudai ir Drauge vedė LF skyrelį. 1975 m. suredagavo vadovėlį Jūrinis skautavimas, skirtą jūros skautams. Dažnai rašo ir Valdovų rūmų Vilniuje atstatymo projekto temomis.

Lietuvių žurnalistų sąjungai priklauso nuo 1951 metų, 1983–1984 m. ėjo centro valdybos išdinko bei Daužvardžio fondo pirmininko pareigas. Už spaudos darbą apdovanotas „Už nuopelnus“ ordinu.

Paruošė D.B.

cios galaktikos! Tai himnas minčiai, jausmui, kūrėjui! Mėgdama sudėtingą, netikėtai atsiveriantį spausdinimo momentą, dailininkė kūryboje sujungia istoriją su ateitimi. Jos paveiksluose, su nesunkiai išvėgtamais senųjų meistrų amato ir idėjų išmanymu, ištvirtina tikslį, gyva linija, kruopštus piešinys. Fantazijos polėkis gali pakelti ne tik į erdves, gali nuvesti į nepažintą, nenujautą žmogaus dvasios kosmosą, išgyvenimų gilumą. Savo turtingomis linijų ir formų, besikeičiančių plokštumų kompozicijomis nuoširdžiai kalba apie gyvosios gamtos nutrukstantį ryšį su žmogaus dvasine būseną. Neprasta rusvai auksinė, kontrastingos saulės žaros ar nakties dangaus gilumos atspalvių gamos, ryškėjantis žiedų, lapelių kontūrų brėžis, lyg japonų subtiliuose piešiniuose, paprasčiausios augalijos formos pavergia tiksliai minties išsakymu, subtiliu grožiu, atrastu paprastume.

Šis motyvas ne kartą atgyja Giedrės kūriniuose, tai jautia me naujausiose abstrakčiose kompozicijose. Paukštis, jo siueltas erdvėje, kilimo judesys tapo vienu mėgstamiausių įvairios prasmės įvaizdžių. Abstrakčioje naujų darbų formų žaismėje, ryškiais spalviniais kontrastingai tonais kuriamoje erdvėje išsiskiriantys balti dryžiai vis dar primena žuvėdų išskleistų sprangų skrydžius

liniją ar vėjo lenkiamos vikšvos, dobilo lapelių kontūrą ir šiltas mėnulio rutulys sugeria aplinkos atspindžius, laike ir erdvėje kintantį vaizdą.

Giedrės Žumbakienės kūriniai – unikalūs. Tai vienietiniai spalvingi daugiasluksniai atspaudai, kuriuose atrasi ir tikslų rankos prisilietimą, papildant kita medžiaga ar piešiant atspaudų plokštumoje. Individuali atlikom technika, renkant įvairiausių dažus ant spe-

cialaus popieriaus, spaudžiant sluoksnį po sluoksnio, leidžia atverti tas begalines persiėdiančias erdves, jau veda abstrakto keliu, siūlo naujas menines išraiškos galimybes. Tikras meno kūrinys yra būtis stebuklas, apsiurškiantis per žmogų kūrėją. Įspūdinga dailininkės kūrybinė paletė, skatina laukti, kokie dar nauji horizontai atsivers grafikos Giedrės Žumbakienės kūrybos kelyje.

Laima Krivickienė

Giedrė Žumbakienė.

Apie vaikų literatūrą

Atkelta iš 2 psl.

Lietuvoje to dar nėra, tad nėra apie ką ir kalbėti.

Nematyti platesnio dvasinio sambūrio, kuris apimtų visas, su vaikų ateitimi susijusias, sferas – pedagogiką, meną vaikams, vaikų estetinį lavinimą. Yra pavieniai entuziastai, bet sistemos nematyti.

– Ar literatūra, kaip ir kitos meno rūšys, apskritai privalo turėti kokią nors misiją?

– Didžiausia vertybė yra laisvė, tad ir literatūra nieko neprivalo. Galima puikiausiai mirti alkoholyje nuo ryto ligi vakaro, gaunant valstybės stipendiją, ir nieko neprivalėti. Tai sakydama, šiek tiek ironizuoju – nes literatūra privalo būti misijoje. Ypač, jei ji dotuojama valstybės. O kas yra ta mistinė misija? Čia jau galima daugybė interpretacijų – juk Durnių laivą parašyti – irgi misija... Tačiau man atrodo, kad tiksliausiai apie misiją yra pasakęs skulptorius Vilis Orvidas: „Kūryba turi tarnauti išsivadavimui, o ne pavergimui“. Jei kūryba padeda išsivaduoti iš žemų instinkto, sujudina dieviškuosius žmogaus pradus – tai ji išvaduoja. Jei pataikauja primityvioms „beždioniškoms“ žmogaus jauslams – tai pavergia.

Nesijaučia valdžios sąmoningumo šiam bare, nesigirdi jos siūlomų, pagedaujančių pirmenybių. Jeigu net „tiesioginė misijoje“ esantis valstybinis kanalas LRT atsako rodyti dokumentinius filmus apie A. Barauską, R. Granauską, G. Kačnaitį, N. Miliauskaitę, esą per mazi vertinimai, tad apie kokias nors švietėjiškas vertybes misijas kalbėti yra beprasmiška. Aš nejauciu, kad valstybė per savo valdomas institucijas pati suvokia, kas yra misija. Tik prisimenu pokarinės Korėjos ekonominį fenomeną, kuri prisikėlė po to, kai visų pir-

ma milžiniškas lėšas investavo į švietimą. Po 10 metų ji tapo viena pirmųjų valstybių Azijoje.

Valdžia galėtų pagyvinti, kaip pakelti būrelių vadovams atlyginimus, kaip padaryti taip, kad iš kūrybos vaikams, iš darbo su vaikais apskritai, būtų galima nors truputį pragyventi. Jau nekalbu apie istorinių romanų konkursus, filmų vaikams scenarijus ir t.t.

Dar vienas prisiminimas – su puikiais rašytojo K. Almeno scenarijais prieš porą metų siūlėme LRT sukurti trumpų pigių istorinių filmukų seriją moksleiviams – pinigų nebuvo surasta. O kur meniniai filmukai? Sovietmečiu jie buvo gan gausiai kuriami, augo ir dvasinė generacija, nes Leninas pasakė, kad iš visų menų svarbiausias yra kinas – ir šventa. Kinas ištis įtaigiasias menas. Ypač jaunimui. Nepriklausomoje Lietuvoje – „Jonukas ir Grytutė“ buvo bene pirmasis filmas vaikams per keturioliką nepriklausomybės metų, neskaityt Keistuolių ir Tebimbam televizijos produkcijos.

– Ar įmanoma nusakyti, koki poveikį vaikams turi šiuolaikinė literatūra ir kokias vertybes ugdo?

Harry Potter fenomenas man sunkiai suvokiamas. Bet, matyt, reikia tik mokyti iš gebėjimo susikalbėti su tokia plačia auditorija. Ateina stebuklų, mistikos poreikis – tas nėra blogai. Nežinau, kodėl mano vaikams nebeįdomus Karlsonas. Kažkaip keičiasi viskas, reikia bandyti įsiklausyti, atpažinti tą TV ir kompiuterių sujauktą sąmonę, prisiversti būti dalimi šito naujojo pasaulio. Neišsamiams lobynai yra tautosakojė – gerai bent teatras vaikams vis iš to aruodo pasisemia. O mūsų kaukai, laumės ir barzdukai – galėtų būti nemaziau įdomūs, negu kokie Potter nykštukai.

„Ziedų valdovą“ – žiūrėjau su vaikais ir stengiausi suprasti, kas tuo filmu norima pasakyti. Nesupratau. Man pasirodė, kad tai vienas nykesnių filmų: kažkoks kovinis – kelioninis, tuščiai gražus ir labai prabangus niekas. Ugdyti žmogiškumą – gal to pasigendu. O kas yra žmogiškumas? Meilė – gamtai, Dieviui, žmonėms. Meilė sau – pirmiausia.

– Ar vaikams įdomios jiems skirtos knygos?

– Mano vaikams įdomesnė yra informacija, o ne interpretacija. Jie mielai skaito knygas apie žvaidždes, gyvūnus, šamanus. Ne meniniai ieškojimai, o faktai. Bent man toks susidarė įspūdis. Matyt, aštrėja tikrumo poreikis. Ir dar jie labai nori humoro, absurdo, kvailiojimo... Bandau šiuos pradus jungti savo knygoje vaikams – informaciją ir kvailiojimą.

– Kaip patraukti vaikus skaityti?

– Nežinau. Labai daug lemia bendra aplinka, kuri vis mažiau skaito. Kažkada Švietimo ministerijai siūlėme nemažai dokumentinių video filmų apie esančius ir nebesančius garsiausius lietuvių rašytojus, dailininkus, visuomenės veikėjus – manėme bent taip paskatinti vis mažiau beskaitančią moksleivių bendruomenę skaityti, domėtis. Tačiau Švietimo ministerija nesusidomėjo pasiūlymu, nes tai esą „ne vadovėlis“.

– Ar vienintelis patrauklios šiuolaikinės literatūros kelias – prisitaikymas prie masinės „popkultūros“?

– Teisybė yra aukso viduryje. Turi išmanyti mažne viską: ir Harry Potter, ir J. Basanavičių, ir padavimus bei legendas, ir kompiuterinius žaidimus, ir sekso techniką, ir Kristaus bei Budos gyvenimą. O kai visa tai susimaišys su asmenine patirtimi, su pilnatvės ir meilės ilgesiu – gali gimti kas nors. Bet nebūtinai...

Pasišventęs žurnalistikai

Bronius Juodelis.

Šių metų JAV LB Kultūros tarybos Žurnalisto premija paskirta Broniui Juodeliui.

Daug kas sakyti, kad šis apdovanojimas jau pavėluotas keltą metų, nes B. Juodelis žurnalistikos dirvonus aria galbūt net nuo 1942 m., kai pirmaisiais žurnalistiniais bandymais pradėjo pasireikšti Utenos gimnazijos globojamame literatūroje, kuriam vadovavo jo lietuvių kalbos mokytojas Jurgis Lebedys (vėliau Vilniaus universiteto profesorius).

Pirmasis B. Juodelio reportaželis buvo išspausdintas tos gimnazijos laikraštyje 1943 m. Tais pačiais metais gimnazijos skelbtame novelės konkurse Bronius laimėjo pirmąją vietą.

Pokario metais, gyvendamas Kempteno stovykloje (Vokietijoje) ir lankydamas ten lietuvių gimnaziją, B. Juodelis redagavo skautiškus laikraščius: Geležinio vilko balsas ir Baltijos banga. Suprantama, laikraščiuose buvo spausdinami ir jo

paties rašiniai.

Atvykęs į Čikagą 1949 m., Bronius Juodelis ilgai be žurnalistinio darbo negalėjo apsieiti – netrukus (1950–1957) pradėjo Draugo dienraštyje redaguoti trečiadieninį „Skautybės kelio“ puslapį, pats jame daug rašė. 1950 m. buvo Mūsų Vyčio žurnalo techninis redaktorius, kai jo vykdantysis redaktorius Bronius Kvilyks dar tebe gyveno pabėgėlių stovykloje Vokietijoje.

Apskritai per maždaug 50 metų Broniaus Juodelio reportažai iš skautų, studentijos, lietuvių bendruomenės, spaudos, Jaunimo centro, Lituanistikos studijų ir tyrimo centro, Pedagoginio lit. instituto, lietuviškųjų mokyklų, Lietuvių fondo, įvykių tėvynėje, kelionių ir įvairios lietuviškosios veiklos buvo dažnai spausdinami Drauge, Naujienose, Dirvoje, Darbininke, Teviškės žiburiuose, Laisvojoje Lietuvoje, Pasaulio lietuvių, Lietuvių balse ir kitoje užsienio lietuvių spaudoje, taip pat retkarčiais pasirodydavo Lietuvos aido.

Komercinė žurnalistiką B. Juodelis studijavo (1953–1954 m.) Illinois universitete. Turi bakalauro ir magistro laipsnius iš Illinois bei Northeastern universitetų. 1992 m. parašė žurnalistinio pobūdžio knygą Ke-